

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

De Canone post Consecrationem vsque ad Orationem Dominicam. IX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40262

p Extinguuntur post elevationem.] Ne portantes intorticia genuflexi maneant ceteris stantibus, idè asportantur funalia, & extinguuntur. Cùm autem Communio facienda est, non discedunt, vt deinde redeant; sed expectant Communionem, quæ fieri debet cum accensis luminibus, præsertim si discedatur ab Altari. Cùm autem eleuatur Hostia, eleuentur etiam intorticia vsque ad depositionem Calicis inclusiue.

In diebus ieiuniorum, &c. cessat ratio standi: & quia genuflexi manent omnes in Choro vsque ad Pax Domini, parum quod superest vsque ad Communionem Celebrantis pro nihilo reputatur; congruitque, ob præsentiam sanctissimi Sacramenti in Altari, vt eo casu tantùm ardeant intorticia. Excipe Vigiliis Natiuitatis, Pasche & Pentecostes; quando nimirum in Choro non genuflectitur, & consequenter neque remanent intorticia deposito Calice.

q Diaconus accedit.] Facta priùs nimirum genuflexione, vbi est, Altari. Si adest Pyxis cum particulis consecrandis, ipse eam detegit, & collocat propè Hostiam ante consecrationem; & deposita Hostia post elevationem, facta cum Celebrante genuflexione, Pyxidem operit, & collocat in

pristino loco. & antequam discooperiat Calicem consecrandum, cum Celebrante priùs adorat cum genuflexione Hostiam ab eo depositam super Altare.

r Subdiaconus genuflectit in loco suo.] Hoc est, supra infimum Altaris gradum in medio post Celebrantem.

[Ter incensat.] Nimirum, cùm Celebrans adorat, cùm eleuat, & cùm deponit. Neque benedicitur incensum, Cerim. Episc. lib. 1. cap. 23. ad maiorem reuerentiam sanctissimi Sacramenti, à quo omnis benedictio.

Genuflectunt autem prædicti, quando Diaconus genuflectit.

Pulsantur etiam campanæ, signo dato cum campanula, vt supra dictum est num. 6. ab Acolytho.

t Diaconus redit ad librum.] Facta iterùm genuflexione in cornu Evangelij tantùm, vbi est liber, & assistit vt priùs. Thuriferarius redit in Sacristiam.

Eleuato Sacramento, hoc est, reposito Calice, Chorus dicit, Benedictus qui venit, &c. ait Cerim. Episcop. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est. Nota, quòd Chorus genuflectit initio Canonis, Cerim. Episc. lib. 2. cap. 8. & surgit post depositionem Calicis, ex hac Rubr. stant autem omnes versus Altare in locis suis.

De Canone post Consecrationem vsque ad Orationem Dominicam. IX.

1 R Eposito Calice, & adorato, Sacerdos stans ante Altare, extensis manibus ante pectus, dicit secreto, ^u Vnde & memores, &c. Cùm dicit, de tuis donis ac datis iungit manus ante pectus: & cùm dicit, ^x Hostiam * puram, Hostiam * sanctam, Hostiam * immaculatam, manu sinistra ^ostia super Altare intra Corporale, dextra signat ter communi-

V

ter

ter super Hostiam & Calicem, & semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem tantum, dicens, Panem ✠ sanctum vite aeternae, & Calicem ✠ salutis perpetuae. deinde stans ut prius, extensis manibus prosequitur, y Supra qua propitio, &c. Cum dicit, z Supplices te rogamus, &c. inclinatur se ante medium Altaris, a manibus iunctis super illo positus: cum dicit, ex hac Altaris participatione, osculatur Altare, manibus hinc inde super Corporale positus. Cum dicit, sacrosanctum Filij tui, iungit manus: & dextera signans semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem, sinistra super Corporale posita, dicit, Cor ✠ pus & san ✠ guinem sumpserimus; & cum dicit, omni benedictione ✠ caelesti, seipsum signat a fronte ad pectus signo Crucis, sinistra posita infra pectus, & prosequitur; & gratia repleamur. Cum dicit, Per eundem, iungit manus.

u Vnde & memores.] Tribuitur haec pars Alexandro I. à Radul. Propos. 23. hausta fuit ex Liturgia Graeca sancti Petri, & ex lib. 8. Constit. Apost. c. 17. Memores, inquit, Passionis, Mortis, & Resurrectionis. Verbum Ascensionis additur in Liturgia sancti Basily. Mortis, Resurrectionis, Ascensionis, simul inter Latinos legit Ambros. lib. 4. de Sacrament. cap. 6. qui & habet ea verba quae sequuntur, Hostiam puram, &c.

Extenduntur etiam hinc manus, ut gestu corporis representetur Christi passio, Microl. cap. 16. non tamen fit brachiorum extensio, more Ambrosianorum, & Dominicanorum.

x Hostiam puram.] Nouit Microl. cap. 15. has quinque cruces, & hoc eodem modo.

Quærit Innocent. III. lib. 5. cap. 3. cur super Hostiam & Calicem nunc consecrata fiant signa Crucis; respondet, Non nisi ad recolendam Christi Passionem, quæ sequitur Alex. Ales. de Officio Missæ, mem. 3. artic. 2. cum S. Thom. 3. par. quæst. 83. artic. 5. ad 4.

Distinguant moderni Theologi in

Christo rationem Sacerdotis efficientis principalis in Missa, & Hostiæ, uti causæ materialis; & secundum hanc dicitur Christus subesse secundum quid Sacerdoti ministro secundo, & instrumentali: qua ratione verum esse potest etiam hic quod à Paulo dicitur Hebr. 7. Quod minus est secundum quid, à maiore, seu meliore, secundum quid benedicitur. Vide Io. Osorium Concione de Sacerdotio. O profunda Christi Domini nostri humilitas sub Sacerdote!

y Supra qua propitio, &c.] Hæc leguntur in Liturgis cit. sancti Petri, & sancti Basily, & apud Ambros. 4. de Sacram. cap. 6. quæ verò in fine dicuntur, Sanctum sacrificium, immaculatam Hostiam, S. Leo Magnus addidit, ex Innocent. supra cap. 4.

z Supplices te rogamus, &c.] Inclinationis mentio est apud Microl. c. 16. verba leguntur in Liturgia cit. S. Petri, apud Clem. & Ambros. locis cit.

a Manibus iunctis.] Non tamen pollice dextro super sinistram posito, sed iunctis pollicibus & indicibus inuicem inter se, tit. 3. num. 1. & paruis digitis frontem Altaris tangentibus;

tibus; quod etiam in sequentibus obseruatur, ex Rubric. tit. 4. num. 1. ibi: *Qua omnia semper obseruantur, cum manus iuncta super Altare ponuntur.* Reliqua sunt nota, & habentur apud Innocent. III. lib. 5. cap. 5. tum osculum, tum cruce stes. Antiquiores non

formabant has cruces, & patet ex numero sex ordinum crucium quas memorant in Canone.

Ea verba, *Iube hæc perferri per manus sancti Angeli, &c.* habentur in Liturgia Græca beati Petri, & apud Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 6.

2. *Cum dicit, Memento Domine famulorum famularumq; tuarum, &c. extensis & b iunctis manibus ante pectus, & vsque ad faciem eleuatis, & intentis oculis ad Sacramentum super Altare, facit commemorationem fidelium c Defunctorum, de quibus sibi videtur, eodem modo ut dictum est de commemoratione viuorum. Qua commemoratione facta, stans ut prius extensis manibus prosequitur, Ipsi Domine, & omnibus in Christo, &c. & in fine ad Per eundem iungit manus, & d caput inclinat.*

b *Iunctis manibus.*] Bis hoc loco iunguntur manus, ad *Per eundem*, & iterum ad *Memento*.

c *Defunctorum.*] Communis est ritus omnibus Liturgijs, ex præcepto Apostolorum, Chrysostomus Homil. 3. in Epist. ad Philipp. & alij apud Duran. lib. 2. cap. 43. ut scilicet pro Defunctis in Missa oremus. Sixto I. tribuit Platina, Pelagio I. Anselm. Ryd. in Catalogo annorum; hoc est, Decreto confirmauerunt.

N. N. nomina recitabantur in Romana Ecclesia, Alcuin. de Celebrat. Missæ, & ante eum Cyprian. Ambr. & alij apud Duran. ibidem, ex Diptychis, & Tabulis. Diptychi verò erant complicati pugillares, seu tabulæ duplicatæ, in usum scribentium comparatæ,

Turneb. lib. 9. *Aduersus*. cap. 23. vna viuorum, altera continebat nomina Defunctorum in Christo. Diptycha in genere neutro appellant alij, de quibus plura Duran. lib. 2. de Rit. cap. 43. Angelus Rocca ad librum Sacrament. sancti Gregorij. Plurima legere potes in Onomastico ad Vitas Patrum, verbo Diptychum, auctore Heriberto Rosveydo. Paula fit, non post litteram N. sed post verba, *somno pacis*, lib. Sacrament. S. Gregor. quam & nos retinemus.

d *Caput inclinat.*] Cur hoc loco, non alibi, ad *Per eundem Christum Dominum nostrum* caput inclinatur? puto, quia Sacerdos dicturus est statim, *Nobis quoque peccatoribus*; quæ sunt verba maximæ humilitatis.

3. *Cum dicit, Nobis quoque peccatoribus, c vocem aliquantulum eleuat, & dextra manu f pectus sibi percussit, sinistra posita super Corporale, & prosequitur secretò, famulis tuis, &c. stans manibus extensis ut prius. Cum dicit, Per Christum Dominum nostrum: Per quem hæc omnia Domine semper bona creas, iungit manus ante pectus:*

V. 2

deinde

deinde manu dextra ter signans communiter super Hostiam & Calicem, dicit, & san + Efficax, viui + ficax, bene + dicis, & prestas nobis. Postea discooperit manu dextra Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigit, & reuerenter accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextra manus, & cum ea super Calicem, quem manu sinistra tenet circa nodum infra cuppam, signat ^h ter à labio ad labium, dicens, Per + ipsum, & cum + ipso, & in + ipso. Et similiter cum Hostia signat bis inter Calicem & pectus, incipiens à labio Calicis, & dicit: Est tibi Deo Pa + tri omnipotenti, in unitate Spiritus + sancti. Deinde tenens manu dextra Hostiam super Calicem, sinistra Calicem, ⁱ eleuat eum aliquantulum simul cum Hostia, dicens, omnis honor & gloria. & statim utrumque deponens, Hostiam collocat super Corporale, & si opus sit, digitos extergit, ut supra, ac pollices & indices ut prius iungens, ^l Calicem Palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat.

e Vocem eleuat.] Ita Amalar. lib. 3. cap. 26. & Microlog. cap. 17. Verba, Nobis quoque, habentur in Liturgia citata sancti Petri.

f Pectus sibi percutit.] Tradit Innocentius III. lib. 5. cap. 12. & ante eum nemo. Tribus digitis fit tunsiō pectoris, ex Durand. lib. 4. cap. 46. hoc est, digitis inferioribus & vltimis, ne pollex & index iuncti tangant Planetam.

Quindecim Sancti hoc loco nominantur, octo viri, septem mulieres; quia per hoc Sacrificium à septem donis Spiritus sancti ad octo beatitudines peruenitur, Honor. in Gemma lib. 1. cap. 107.

E quibus primo loco Ioannes. quoniam? Euangelistam putat Innocentius. ratione virginitalis, cui idem adiungitur statim Stephanus virgo. inclinatur idem in Baptistam, qui Martyr fuit; sed dubitat, quia dicitur, Apostolis, & Martyribus. Intelligit Azor. lib. 10. cap. 37. quæst. 7. Baptistam, ne Euangelista bis dicatur nominari; quem ego tamen Apostolum dixerim, qui fuit

homo missus à Deo. Deinde satis est, quod verificetur titulus Apostolorum in Matthia & Barnaba Apostolis. Liturgia sancti Basilij habet aperte Baptistam. Gemma vbi supra cap. 108. putat esse Ioannem, qui est Marcus Euangelista, ut purus aliquis Euangelista reperitur in Canone. Sed Baronius negat, Marcum Euangelistam eundem esse cum illo Ioanne, anno 45. num. 45. Reliqui verò vel sunt Summi Pontifices, vel Episcopi, vel Presbyteri, vel Exorcistæ, vel Virgines, vel Coniugatæ, ut ex Historijs Breniarj patet. omnes autem fuderunt sanguinem simul cum Christo, & pro Christo.

Matthias & Barnabas nominantur posteriori loco, quia obiere post Stephanum, Bellarmin. de Missa lib. 2. cap. 25. vbi addit, Matthiam non cum alijs duodecim nominari, quia post passionem fuit electus. Quod si obijcias, Paulum quoque post passionem vocatum, respondet, Paulum Petri semper adiungi.

Feli-

Felicitatem, de qua hoc loco, putat *Biel lect. 59.* esse matrem septem filiorum, cuius commemoratio fit die 23. *Novembris*, sed ego sentio, sororem esse Perpetuæ, cui coniungitur. de quibus die 7. *Martij*, quæ à S. Augustino summis laudibus celebrantur. Idem sentit *Baron. in Martyrol. ad prædictam diem Martij.*

g *Sanctificas, vivificas, &c*] De tribus his crucibus *Microlog. cap. 17.* verborum autem meminit S. *Cyprianus Sermon. de Cæna Domini.*

h *Ter à labio ad labium.*] Tres cruces fiunt æqualiter nunc, sicut & duæ sequentes inter Calicem & pectus. Taceat *Crassus, qui secutus Durandum libro 4. cap. 46.* tres primas cruces voluit fieri altiùs, deinde minùs altè supra Calicem, & post eà intra Calicem; & aliarum duarum alteram in planum, à Calice ad pectus, alteram in longum, à labio Calicis ad pedem eiusdem. non sunt in usu Romano. Neque Hostia debet tangere labium Calicis, ne fragmenta inde fiant; licet apud quosdam antiquorum, ex *Ordine Romano*, fieri soleret.

Ceterum *Microlog. cap. 17.* reprehendit duas postremas cruces, & malè; ergoerant in usu ante eundem. Verba verò, *Per ipsum, cum ipso, &c.* habet S. *Ambrosius libro de Sacrament.*

cap. 5. & in Liturgia Græca sancti Petri docetur, cum iisdem verbis pane signari Calicem.

i *Elevat eum aliquantulum.*] Tradit *Microlog. cap. 17.* nisi quòd elevatur Calix ad ea, *Per omnia secula, &c. vsque ad Durandum*, qui hunc eundem cum *Micrologo* describit ritum. Præfens autem ritus noster magis concordat cum verbis, *omnis honor, & gloria*, quæ in exaltatione Calicis & Hostiæ manifestantur.

l *Calicem Palla cooperit.*] Hactenus operimentum Calicis fuit ad necessitatem, deinceps ad mysterium, inquit *Microlog. loco citato*, quia in hac elevatione & depositione Calicis meditatur depositionem Christi in sepulchro, in quo iacuit tribus ferè diebus, quos devotant tres Orationum articuli sequentes; & in Palla vult designari lapidem monumenti. de quibus & nos suo loco infra, cum de mystica agemus expositione Missæ. *Microlog. idem cap. 16.* notat, quinquies dici *Per Christum Dominum nostrum: & Gemma. lib. 1. cap. 56.* reddit causam, ob memoriam quinque Vulnerum Christi. Est autem conclusio brevis, quia non præcedit *Dominus vobiscum*, ut ait *Navarr. de Orat. cap. 19. numero 171.* neque in ultima dicitur *Amen*; quia sequitur, *Per quem*, ut notat *Biel lectione 60.*

4. In Missa solemnè cum Celebrans dicit, *Per quem hæc omnia, &c. Diaconus facta Sacramento genuflexione, accedit ad dextram Celebrantis, & quando opus est, m discooperit Calicem, & cum Celebrante adorat: similiter cooperit, & iterum genuflectit. n Cum incipit, Pater noster, idem vadit retro post Celebrantem, facta prius Sacramento genuflexione, ubi stat, dum dicitur Oratio Dominica.*

m *Discooperit Calicem.*] Habet *Durand. lib. 4. cap. 46.* ad ea verba, *Per ipsum, &c.* Dum fiunt cruces, Diaconus retineat duobus digitis dextræ manus

manus pedem Calicis, *Carim. Episc. lib. 1. cap. 9.* & habet mysterium, de quo infra in *expositione mystica Missa.*
 n *Cum incipit, Pater noster.*] Facta genuflexione, Diaconus vadit post Celebrantem, quod docetur etiam *Durando loc. citato.* Regula verò est, quòd Diaconus (non alijs) cum Celebrante genuflectente genuflectat, si solus eidem assistit.

De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam
 Communionem. X.

Celebrans, cooperto Calice, adoratoq; Sacramento, erigit se, & manibus extensis hinc inde super Altare intra Corporale positus, dicit intelligibili voce, *o Per omnia secula seculorum.* & cum dicit, *o Oremus*, iungit manus, caput Sacramento inclinans. Cum incipit *o Pater noster*, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis, profequitur vsque ad finem. Responso à ministro, *o Sed libera nos à malo,* & à Celebrante submissa voce, *Amen*, manu dextra, pollice & indice non disjunctis, Patenam aliquantulum purificatorio extergens, eam accipit inter indicem & medium digitos, quam tenens super Altare erectam, sinistra super Corporale posita, dicit secretò, *o Libera nos quæsumus, &c.*

o Per omnia secula seculorum.] Cur manibus extensis super Altare, & voce intelligibili, iidem videndi sunt qui supra in simili casu initio Præfationis, & præsertim *Innoc. III. lib. 5. cap. 12.* ut populus nimirum ratificet, quæ secretò peracta sunt, cum verbo *Amen.* Idem habetur in *Liturgia S. Petri.*

p Oremus.] Sicut ad *Oremus* caput inclinat, ita erigit illud statim ad *Præceptis salutaribus*, &c. quod dicit manibus iunctis, quas deinde extendit ad *Pater noster.* Præfatio, *Præceptis salutaribus*, &c. vetustior est quam plerique arbitrantur, *Ordo Roman. Alcuin. meminit & Amal. lib. 3. cap. 20.* Tribuitur sancto Gregorio à *Radul. Propos. 23.* sed videtur esse *S. Cypriani Tract. de Oratione Dominica, apud Duran. lib. 2. cap. 47.* & additur tamquam præludium Orationis Domini, quia sola à Deo fuit formata, *Odo Camerac.*

o Pater noster.] Oratio Dominica ab Apostolis ipsis usurpata fuit in Missa, secundum omnes, nec Missa, ut dictum est supra *ex Gregorio lib. 7. Epist. 63.* constabat alijs partibus quam Consecratione & Oratione Dominica. *Hier. lib. 3. aduers. Pelag.* scribit, Christum Dominum docuisse Apostolos, ut quotidie in Corporis eius Sacrificio credentes audeant loqui, *Pater noster, &c.*

Cum ergo à *Rupert. lib. 2. cap. 15.* dicitur auctor *S. Gregorius*, intelligi, vel eum restituisse Missæ, vel determinasse tempus ante Sacramenti sumptionem; nam *S. Ambrosius* eam recitari post Canonem testatur *lib. 5. de Sacrament. cap. 4.* & *August. de se factetur idem Sermone in Vigilia Pascha:* fortè *S. Gregorius* hoc idem sancit, vel statuit, quòd à solo dicretur Sacerdote, non à populo, ut *Gracius*